

บทที่ 4

บทสรุป และผลของการตีความ

การตีความกฎหมายนั้นสรุปแล้วขึ้นอยู่กับระบบกฎหมายซึ่งต่างก็เริ่มกันจากธรรมเนียมจารีตประเพณีของแต่ละระบบ และแต่ละระบบต่างก็มีนิติวิธีที่แตกต่างกันออกไป

ระบบ Civil law นั้นคือกฎหมายลายลักษณ์อักษร เป็นหลักและเป็นกฎหมายทั่วไป ที่สามารถจะนำไปใช้ปรับกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นได้ทุกกรณีอยู่ในขอบเขต กฎหมายนั้น ๆ นักกฎหมายจึงอาจตีความ กฎหมายลายลักษณ์อักษรได้หลายนัย

ส่วนระบบ Common law เป็นระบบกฎหมายที่เกิดขึ้นวิวัฒนาการจากคำพิพากษาศาล กฎหมายที่ออกโดยรัฐสภาเป็นกฎหมายพิเศษเฉพาะกรณีใดกรณีหนึ่ง การตีความกฎหมายลายลักษณ์อักษรในระบบ Common law จึงมีวิธีการพิเศษที่เรียกว่า "วิธีการตีความกฎหมายลายลักษณ์อักษร (interpretation of Statute) ซึ่งมีหลักสำคัญประการหนึ่งที่เรียกว่า "การตีความตามตัวอักษร (Literal Interpretation) ซึ่งเป็นวิธีการในระบบ Common law โดยเฉพาะ

สำหรับประเทศไทยนั้นเป็นประเทศใช้ประมวลกฎหมาย และในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 4 ตามคำกล่าวมาแต่ต้นนั้น กล่าวเป็นใจความว่า การใช้กฎหมายนั้นต้องพิจารณาจากตัวอักษร เสียก่อน ถ้าหากตัวอักษรไม่ชัดเจนจึงค่อยดูความมุ่งหมาย แต่ที่แท้จริงแล้วในการใช้กฎหมายนั้นคงพิจารณาไปตามตัวอักษร และตามความมุ่งหมายไปพร้อมๆ กัน ไม่ใช่พิจารณาตัวอักษรก่อน แล้วจึงพิจารณาความมุ่งหมาย ดังที่นักนิติศาสตร์ส่วนใหญ่มีความเห็น เพราะทั้งนี้เนื่องจากสิ่งที่อยู่เหนือเหตุผลในกฎหมายลายลักษณ์อักษรคือ เจตนารมณ์ของกฎหมาย¹

¹ปรีดี เกษมทรัพย์, คำบรรยายสัมมนาในวิชากฎหมายแพ่ง, เรื่องเดิม, หน้า

การตีความกฎหมายนั้นเป็นเรื่องสำคัญในการใช้วิชาชีพทางกฎหมายทั้งนี้เนื่องจากปัญหาข้อขัดข้องในการใช้กฎหมายในการประกอบวิชาชีพนั้น กฎหมายนั้นส่วนใหญ่อีกเกี่ยวกับการตีความกฎหมายโดยเฉพาะ แต่ในหลักสูตรนิติศาสตร์ของประเทศไทยก็ได้มีกล่าวถึงจะมีบ้างในตำรากฎหมายบางเล่มเท่านั้น และทั้งนี้การตีความเป็นหลักทางวิชาการ โดยเหตุผล จึงไม่เป็นเรื่องที่จะต้องระมัดระวังในทวิบทกฎหมาย แต่ใครเป็นผู้ตีความอาจตราไว้ได้ เพราะฉะนั้นการตีความจึงต้องอาศัยเหตุผลทางวิชากฎหมายเป็นหลัก แต่ก็ไม่มีอะไรห้ามที่จะตรากฎหมายว่าด้วยการตีความ ในอังกฤษได้มีกฎหมายว่าด้วยการตีความกฎหมายโดยทั่วไป สำหรับเมืองไทยไม่มีกฎหมายเช่นนั้น เทวที่ตีความมาโดยอาศัยหลักกฎหมายจากต่างประเทศ เหตุผลและอื่น ๆ และการตีความในกฎหมายนั้นควรบีบคั้นอยู่ จะอาศัยแต่ตัวบทแต่ละมาตราหาเป็นการเพียงพอไม่ ผู้ตีความต้องรู้วิชาอย่างอื่นประกอบด้วย เช่น ต้องรู้ประวัติศาสตร์ของกฎหมายที่มาของกฎหมายของรัฐธรรมนูญสังคม เศรษฐศาสตร์ โดยใช้การวินิจฉัยพิจารณาให้มาก ควรตั้งเกณฑ์ประกอบด้วยว่าการตีความอย่างไรอย่างหนึ่งไปแล้วจะได้รับผลอย่างไร การตีความที่มีนั้นจะต้องอาศัยหลักความยุติธรรมประกอบด้วย เพราะถ้าการตีความอย่างหนึ่งอย่างใดแล้วแต่ขัดต่อความยุติธรรมก็ถือว่า เป็นการตีความที่ยังไม่ถูกต้องนัก ซึ่งการตีความนั้นจะวิเคราะห์ที่ตัวอักษรและเจตนารมณ์ควบคู่กันไป มิใช่ตีความแต่ตัวอักษรก่อนแล้วจึงจะตีความตามเจตนารมณ์

ตามที่กล่าวแล้วแต่ต้นว่า การตีความจะต้องคำนึงถึงหลักความยุติธรรมความสำนึกคิดของวิญญูชนประกอบด้วย เพราะกฎหมายเป็นเพียงส่วนหนึ่งแห่งวัฒนธรรมของชาติ ซึ่งผูกพันเกี่ยวโยงกันกับความนึกเห็นของประชาชน ความจำเป็นต่าง ๆ ในทางเศรษฐกิจอย่างแยกกันไม่ออก ดังเช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 890/2503 คดีอาชญากรรมอำนาจอให้ฟ้องแทนได้ ทั้งนี้เพราะ เหตุที่กล่าวมาข้างต้นเนื่องด้วยความจำเป็นทางผลของการตีความ

การตีความหมายทั่ว ๆ ไป และการตีความหมาย กฎหมายพิเศษ ไม่ว่าจะตีความตามตัวอักษรหรือเจตนารมณ์ หรือทั้งสองประการย่อมจะได้ผล 3 ประการดังต่อไปนี้ คือ

1. ความหมายที่ตีความกว้างกว่า ถ้อยคำที่เข้าใจกันอยู่ตามธรรมดาเรียกกัน
ว่า "การตีความโดยขยายความ" (Extensive interpretation)

2. ความหมายที่ตีความแคบกว่า ถ้อยคำที่เข้าใจกันอยู่ตามธรรมดาซึ่งเรียก
กันว่า "การตีความโดยจำกัดความ" (Restrictive interpretation)

3. ความหมายที่ตีความเท่ากัน ถ้อยคำที่เข้าใจอยู่ตามธรรมดา

ซึ่งการตีความในทั้ง 3 ลักษณะนั้น ไขว่ถอยมาในบทที่ 3 แล้ว แต่ทั้งนี้การ
ตีความนั้นจำต้องวิเคราะห์ทั้งตัวอักษรและเจตนารมณ์ไปพร้อมกัน มิใช่วิเคราะห์แต่อย่างใด
อย่างหนึ่งเท่านั้น

ข้อเสนอแนะ

โดยเหตุที่ "การตีความในกฎหมาย" เป็นเรื่องสำคัญ ต่อผู้ใช้กฎหมายผู้ศึกษา
กฎหมายอีกทั้งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในบรรพหนึ่งนั้น นับว่าเป็นเรื่องสำคัญในด้าน
ความคิดและออกกฎหมายในบรรพอื่น ๆ และในขณะที่เกี่ยวกันนี้กฎหมายแพ่ง เป็นกฎหมายที่มีคุณ
ค่าต่อสังคมไม่แพ้กฎหมายมหาชน เพราะสามารถแก้ปัญหาบุคคลในสังคมได้ ดังนั้นผู้ใช้
กฎหมายจึงจำเป็นต้องจะทราวจักนิทวิธี คือ การใช้ การคิด การตัดสินใจ การตีความที่ถูกต้อง
โดยจำเป็นจะต้องเรียนกฎหมายทุกลักษณะ และเมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับกฎหมายที่ไม่ชัดเจน
ก็สามารถตัดสินใจได้มิใช่จะปล่อยให้โดยอ้างว่าให้รอคำพิพากษาฎีกาก่อน

ผู้เขียนข้อเสนอแนะ

1. ให้มีการชำระกฎหมายใหม่โดยแยกกฎหมายแพ่งและกฎหมายพาณิชย์ออก
จากกัน ทั้งนี้เพราะว่าเรารับกฎหมายแพ่งมาจากเยอรมัน และซึ่งในขณะนั้นเรายังไม่เห็น
ความสำคัญที่จะต้องแยกกฎหมายพาณิชย์ออกต่างหาก เราจึงนำมารวมไว้ในกฎหมายแพ่ง
ซึ่งกฎหมายพาณิชย์นั้น เราอาจจะรับมาจากอังกฤษ หรือฝรั่งเศสบ้าง โยชนำมาบัญญัติเป็น
เอกเทศสัญญา และระบบกฎหมายของทั้งสองระบบแตกต่างกันยอมทำให้นิติวิธีแต่ละระบบ
แตกต่างกัน ทำให้มีการตีความไม่เหมือนกัน

2. การตีความในกฎหมายนั้นควรจะต้องวิเคราะห์ตามตัวอักษรและเจตนารมณ์ของกฎหมายไปพร้อมกัน มิใช่วิเคราะห์แต่อย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งนี้เป็นไปตามนิติวิธีของระบบกฎหมายที่เรารับมาคือ ประมวลกฎหมายของเยอรมัน¹

3. ตามที่กล่าวมาแล้วหลักการตีความในกฎหมายและประมวลกฎหมายและพาณิชย์มีความสำคัญต่อกฎหมายแห่งในบวรพ้อง ๆ ดังนั้นควรจะมีหลักสูตรในการเรียนกฎหมายในเบื้องต้นให้ผู้ที่ศึกษาได้ทราบถึงรากฐานที่มาแนวความคิดของกฎหมายเสียก่อน เพื่อเป็นพื้นฐานที่จะทำให้ผู้ศึกษากฎหมายได้ทราบระบบจะทำให้เกิดความเข้าใจ และมีประโยชน์ต่อการศึกษาดังนั้นแม้จะมีวิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายแล้วก็ไม่เพียงพอ ทั้งนี้ในวิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายจะต้องให้ผู้ที่ศึกษาเข้าใจถึงพื้นฐานทั่วไป เช่น คำจำกัดความศัพท์เป็นต้น จะให้มาเน้นในเรื่อง การตีความ ระบบนิติวิธี ย่อมเป็นไปได้ เพราะจะเป็นเรื่องหลักการตีความไป ดังนั้นเพื่อนำวิชาความรู้ไปใช้ประโยชน์ต่อวิชาชีพและสังคมได้อย่างถูกต้องและประสพผลดีที่สุด จึงควรบรรจุให้นักศึกษาได้ศึกษาหลักกฎหมายแห่งทั่วไปอันเป็นแนวความคิดและระบบกฎหมายแห่งรวมถึงหลักการตีความด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ ปรคพิจารณารายละเอียดใน บทที่ 3